

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ
ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA AL CARRER
DE L'ABAT SAFONT, 5-11, DE BARCELONA**

Codi MUHBA: 026/09

Data intervenció: del 2 al 7 de març del 2009

Exp. DGPC: R/N 470K121 N-B

**Albert Velasco Artigues
MARÇ 2009**

INDEX

Fitxa tècnica.....3

Situació de la intervenció.....4

Situació geogràfica.....5

Context històric.....7

Motivacions i objectius de la intervenció.....10

Metodologia.....11

Descripció de les troballes.....12

Conclusions.....13

Bibliografia.....14

Inventari estratigràfic.....16

Arxiu fotogràfic.....17

Planimetria.....19

FITXA TECNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	C/ l'Abat Safont, 5-11, de Barcelona
UBICACIÓ	Barri del Raval, Districte Ciutat Vella Barcelona.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	2 i 7 de març del 2009
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Albert Velasco Artigues

1.SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.

Amb motiu de les obres de reforç de la xarxa elèctrica previstes per la companyia FECSA-ENDESA, portades a terme per l'empresa subcontractada F. Márquez al carrer de l'Abat Safont, 5-11,(Districte Ciutat Vella) de Barcelona, el Servei d' Arqueologia del Museu d' Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona va decidir realitzar un seguiment arqueològic preventiu degut a la importància d' aquest sector en època prehistòrica, romana, medieval i moderna. Aquest control arqueològic va ser encarregat a l'empresa ATICS S.L, sota la direcció tècnica de l' arqueòleg Albert Velasco Artigues amb el propòsit de descobrir i documentar les possibles restes conservades.

Els treballs arqueològics es van dur a terme entre els dies 2 i 7 de març del 2009 amb l'obertura d' una rasa de 49 metres a la vorera del carrer de l'Abat Safont, 5-11,(Districte Ciutat Vella) de Barcelona.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA.

El terme municipal de Barcelona s'estén a la costa Mediterrània, en una plana d'uns 5 quilòmetres d'amplada que té una extensió total de 97,62 qm². El Pla de Barcelona limita pel Sud-est amb el mar, pel Nord-oest amb la serra de Collserola (que culmina a 512 m, al cim del Tibidabo) i al Nord-est i al sud-oest amb els deltes dels rius Llobregat i Besòs.

La seva funció de capital ha estat afavorida per la seva situació geogràfica, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció N-S la Catalunya central: El Llobregat (que accedeix a la ciutat a través del congost de Martorell) i l'eix dels rius Besòs-Congost-Ter, que ho fa a través del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada.

Els orígens de la ciutat se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al Sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins de la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, i que més tard quedaren englobades dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX. Per últim hi trobem

l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat de segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièn el creixement urbanístic de Barcelona. L'Eixample representà la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla.

3. CONTEXT HISTÒRIC.

Notícies històriques

Les primeres notícies que ens parlen d'algun tipus d'establiment humà en aquesta zona ens porten al Neolític Antic, tal com ho semblen demostrar les restes arqueològiques trobades a la caserna de Sant Pau del Camp. Aquests barris, que resten a ponent de la Rambla, foren, durant molts segles, un conjunt d'horts, camins i rieres, que lentament es van anar convertint en carrers.

El progressiu creixement urbanístic de la ciutat emmurallada obligà ja en època medieval – segle XIII – a construir un altre circuit de muralles que tenia com a límit la Rambla. Aquesta nova línia no inclogué dins els seus murs la futura zona del Raval, però sí que determinà el seu ús i caràcter. En aquest moment s'intenta utilitzar el Raval com a espai per instal·lar tots aquells oficis o activitats que dins la ciutat emmurallada podien ser molestos o contraindicats (sanitat, feines sorolloses, etc.). Per altra banda, comencen a instal·lar-s'hi un nombre important d'ordes religioses. De la rellevància que prengué la zona en època medieval n'és testimoni el fet que només un segle més tard – segle XIV – Barcelona eixampla el seu recinte emmurallat per incloure-hi el Raval.

Entre els segles XV i XVII el barri continua tenint les mateixes funcions que en època medieval, mantenint un baix poblament i nombroses zones desocupades, i amb preferència en aquest sector de la ciutat s'establiren alguns oficis com són terrissaires i carnissers, s'incrementà els edificis destinats als serveis ciutadans i sobretot a les institucions religioses. Bona mostra d'això són les construccions dedicades a la beneficència: la Casa de la Convalescència, la Casa dels Infants Orfes, la Casa de la Caritat, el Convent del Bonsuccés, etc.

Haurem d'esperar, però, als segles XVIII i XIX per notar canvis importants en el paisatge urbà del barri. S'obren nous carrers i famílies burgeses s'instal·len en aquesta zona portant amb elles les seves indústries, ocupant, les fàbriques, els espais oberts de que disposava el barri. Això provocà l'aparició i el desenvolupament de l'habitatge obrer, el qual té com a conseqüència una notable transformació del teixit urbà.

Deixant de banda els grans conjunts religiosos i de beneficència, resten molts pocs exemples d'edificis anteriors a aquesta època.

L'abandonament de les residències senyorials, el trasllat de les indústries a altres llocs de la ciutat o fora d'aquesta, i les diferents onades d'immigració en el decurs del segle XX anaren abocant el Raval cap a la marginalitat que avui dia encara pateix, essent el carrer de l'Hospital, segurament, el més carismàtic del barri del Raval.

Quant als carrers que s'han vist afectats per la present intervenció arqueològica hem de dir que El C/ de sant Antoni Abat ja existeix al segle XV i dóna nom al carrer un hospital que s'instituí l'any 1430 sota l'advocació del sant i fou regit pels canonges regulars antonians. A inicis del segle XIX l'edifici fou cedit als P P Escalopins. Pel que fa al C/ de la Cendra sembla ser que el nom esdevé de la corrupció popular del cognom Sendre o Sendra, propietari de les casetes que ocupaven un costat del carrer, en front de la tanca de l'hort de les Jerònimes. I el carrer Abat Safont és un homenatge a un estudiós del s.XIX que va construir l'esfera copernicana el·líptica.

Intervencions anteriors

Hem de dir que les intervencions arqueològiques que s'ha dut a terme en aquest sector del barri del Raval han estat nombroses. Així cal destacar la intervenció a l'Escola Milà i Fontanals al número 78 del carrer del Carme. En aquest cas es va posar al descobert part de la façana oest d'un Convent de Monges Mínimes, documentat a partir del segle XVII. Es van excavar un conjunt d'estances del convent que durant el segle XIX estaven destinades a usos agrícoles i ramaders. Així mateix, es van documentar una sèrie de retalls reblerts de ceràmica de mitjans del segle XVII. (CASAS, 2002).

També s'ha d'esmentar la intervenció portada a terme l'any 1992 al Convent dels Àngels situat al carrer dels Àngels i molt pròxim al carrer on s'ha portat a terme la nostra intervenció. L'objectiu era restaurar les voltes de la capella del Peu de la Creu i rebaixar el terra uns 30 cm per fer la instal·lació elèctrica. Es van documentar estructures amb cronologies diverses: les estructures del s. XX corresponen a l'actual capella, després hi hauria una petita estructura del s. XVII i ja del S. XVI es documenten una claveguera, forats de pals d'abastides i algunes fosses que formarien part de la remodelació

que va patir la capella entre 1668-1669 abans que fos acabada. (ARTIGUES, 1992).

Una tercera intervenció que no podem deixar d'esmentar és la portada a terme a l'Antic Hospital de la Santa Creu. Es va excavar totalment la Sala de la Reserva de la Biblioteca de Catalunya i posteriorment es van fer rases i sondejos a la Sala de les Ciències i al Pati del carrer de les Egipcíaques. Aquestes intervencions van permetre documentar les restes de diverses dependències de l'Antic Hospital de la Santa Creu, així com una mostra significativa de les restes materials. L'estat d'arrasament en el que es trobaven les diferents restes constructives, la poca quantitat de material recuperat, la no aparició de restes anteriors a la construcció de l'Hospital de la Santa Creu, juntament amb les remocions de terra que s'havien realitzat al pati per fer les obres d'infraestructura de la Biblioteca de Catalunya, desaconsellaven fer una excavació en extensió (GRANADOS, 1992).

Cal ressaltar una intervenció portada a terme a la Ronda de Sant Pau. En aquest cas es localitzà uns 16 metres de la muralla del segle XIV i una torre adossada al seu talús. La seva excavació en extensió permeté documentar l'estructura intacta fins al nivell del sòl de circulació de mitjan segle XIX (SALES, 2002).

S'ha dut a terme una intervenció en diversos carrers molt pròxims a la intervenció arqueològica que aquí presentem. Afecta als carrers Lleó, Lluna i Tigre, amb la aparició i documentació d'un mur de cronologia moderna (CALPENA i RAMOS, 2002).

4.MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Tal com s'ha esmentat anteriorment, l'indret on es va dur a terme l'actuació és una zona de gran interès arqueològic i d'alt valor històric. Per aquest motiu, el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona va decidir efectuar una intervenció arqueològica preventiva. L'interès d'aquesta zona ve donat per set motius:

1. Es troba al barri del Raval, on hi ha el jaciment prehistòric més important de Barcelona, dels actualment coneguts..
2. Es troba dins una de les zones pertanyents a l'ager de la ciutat romana
3. En intervencions anteriors en aquesta zona s'ha documentat la presència de restes tardo romanes i medievals.
4. L'indret és proper del Monestir de Sant Pau del Camp, on en els sondejos realitzats l'any 1997 a la galeria septentrional del claustre es va localitzar un enterrament en fossa, folrada de *tegulae*.
5. A l'entorn de Sant Pau del Camp s'han localitzat restes prehistòriques del neolític-bronze, estructures d'una vil·la romana a l'est del monestir i enterraments corresponents a una necròpolis d'època tardo romana.
6. L'àmbit d'actuació és proper a un dels camins, documentats des d'època romana, d'accés a la ciutat, que es correspon amb el traçat de l'actual carrer de Sant Pau.
7. Presència de les línies de bastions de la fortificació moderna de la ciutat.

Els objectius va ser recuperar les possibles restes arqueològiques que van poder aparèixer durant la realització d'una rasa de 49 metres per part de l'empresa FECSA ENDESA. El treball dels operaris de F.Martínez van instal·lar una línia de baixa tensió soterrada per tal de donar llum al número 3 del carrer de l'Abat Safont.

5.METODOLOGIA.

El mètode de registre de les dades que facilita l'excavació s'inspira en el proposat per E. C. Harris i per A. Carandini (Harris 1975, 1977, 1979; Carandini, 1977, 1981). per al registre objectiu dels elements i estrats que s'exhumen, es realitza una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'unitats estratigràfiques (UE) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e es registra en una fitxa en què s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

El material gràfic és compost per plantes i seccions que representen la successió estratigràfica i faciliten la comprensió diacrònica dels diferents estrats i finalment el material fotogràfic per a la constància visual dels treballs realitzats.

Per tal d'obrir part de la vorera per on havia de passar la rasa, els operaris de F.Martínez han utilitzat en primer lloc una màquina mixta per poder trencar les rajoles i la seva preparació de formigó. Un cop s'han tret les rajoles i la seva preparació, han rebaixat un nivell d'argiles amb la pala de la mixta i en casos puntuals amb pic i pala. Aquests treballs han estat supervisats per l'arqueòleg Albert Velasco Artigues de l'empresa Atics.

6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES.

El dia 2 de març del 2009, van començar les tasques de reforç de la xarxa elèctrica a partir de la canalització en rasa i la instal·lació soterrada de cables de baixa tensió al carrer de l'Abat Safont (districte Ciutat Vella) de Barcelona, per tal de millorar el servei elèctric del número 11 del carrer de l'Abat Safont. I es va finalitzar el dia 7 de març del 2009.

Per aquest motiu calia realitzar una extensió de cable elèctric del número 11 al 3. És per això que, es portà a terme una canalització en rasa per la instal·lació subterrània de la nova xarxa. Aquesta instal·lació s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una rasa de 49 m de llarg.

Tram A-A': Aquest tram que l'hem anomenat 100 es va realitzar els dies 2 i 7 de març del 2009, per tal d'observar els diferents serveis, visualitzar tots els cables elèctrics que es van anar trobant i condicionar-la per la instal·lació del cables de baixa tensió.

Té una longitud de 49 metres, una amplada de 0'60 m., i una profunditat de 0'58-0'60 m. La rasa va arran de la façana d'edificis. La seqüència estratigràfica és la següent: un primer nivell de rajoles (Ue 101) amb unes dimensions de 0'60x0'40x0'08 m que formaven part de la vorera del carrer, un segon nivell de preparació de formigó (ue 102) de 0,30 m de potència, un tercer nivell format per sauló (ue 103) de 0'20 a 0'22 m de potència.

Una vegada es van finalitzar les tasques d'extracció del sauló d'aquest tram, la intervenció arqueològica es van donar per acabada amb resultat negatiu.

7. CONCLUSIONS

Les conclusions que es poden extreure de la intervenció arqueològica realitzada en el carrer de l'Abat Safont 5-11, degut a la canalització de la xarxa elèctrica de baixa tensió, han estat molt escasses.

Tot i trobar-nos en una zona amb gran potencial arqueològic, el cert és que al llarg dels 49 metres de la rasa no s'han trobat evidències arqueològiques ni pel que fa a estructures ni a material ceràmic. Això es deu a què la rasa va anar resseguint antigues rases. Això ho corrobora el fet de trobar tants serveis i una capa de sauló.

Així doncs, la rasa per la canalització de la nova xarxa elèctrica per millorar el servei elèctric de la finca núm. 11 del carrer de l'Abat Safont (districte Ciutat Vella) no ha permès documentar cap vestigi arqueològic.

8. BIBLIOGRAFIA

AAVV.; *Els Barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999.

AAVV; “Intervencions a Barcino (1982-1989)” a Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona. 1993.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Urbanisme de Barcelona*.
<http://www.bcn.es/urbanisme/>

AMADES, Joan; *Històries i llegendes de Barcelona*, Vol II, Ed. 62, Barcelona, 1989.

ARTIGUES, P. LL.; *Memòria de la intervenció arqueològica portada a terme a la capella del Peu de la Creu, convent dels Àngels*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992.

CALPENA MARCOS, DARIA Y RAMOS RUIZ, JORDI; Memòria del seguiment arqueològic dels carrers Lleó, Lluna i Tigre (Ciutat Vella, Barcelona) per la instal·lació del sistema de recollida pneumàtica de residus. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya de Barcelona, 2002. Memòria inèdita.

CASAS, J.; “Intervenció arqueològica a l'Escola Milà i Fontanals (carrer del Carme 78, de Barcelona)” a II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya, Sant Cugat del Vallès, abril, 2002.

CIRICI, Alexandre; *Barcelona pam a Pam*, Ed. Teide, Barcelona 1985.

CLARAMUNT, S.; “La formació del Raval de la Rambla”. A: *El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I Congrés d’història del Pla de Barcelona, celebrat a l’Institut Municipal d’Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982*. La Magrana. Barcelona. 1994

FABRE, J.; i HUERTAS CLAVERIA, J. M. ; *Tots els barris de Barcelona. Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Edicions 62. Barcelona, 1977.

GUÀRDIA, M, i GARCIA ESPUCHE, A.; “Consolidació d’una estructura urbana; 1300-1516”. A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigida per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.

HARRIS, E.C; *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona, 1979.

PORTAVELLA, J; *Diccionari Nomenclator de les vies públiques de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1996.

SALES CARBONELL, J.; “Primers resultats de l’excavació d’un tram de muralla baix medieval de Barcelona localitzat a la Ronda de Sant Pau”, a II Congrés d’Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya. Sant Cugat del Vallès, 2002.

VARIS; *Passat i present de Barcelona*, Vol I-II, Edicions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1983.

9. INVENTARI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :101
Sector: Abat Safont Rasa 100	Codi MUHBA: 026/09	Cronologia: s. XX.	
DEFINICIÖ :	Nivell d'ús.		
DESCRIPCIÖ :	Paviment de la vorera del carrer Abat Safont. Format per rajoles amb un tamany cada una de 0'60x0'40x0'08 m. Cota superior: 8'21 p.n. Cota inferior: 8'13 s.n.m		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	102	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :102	
Sector: Abat Safont Rasa 100	Codi MUHBA: 022/08	Cronologia: s. XX.		
DEFINICIÖ :	Nivell d'aportació.			
DESCRIPCIÖ :	Nivell de preparació del paviment de formigó. Té una potència de 0,30 m. Cota superior: 8'13 p.n. Cota inferior: 7'83 p.n.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :103	
Sector: Abat Safont Rasa 100	Codi MUHBA: 022/08	Cronologia: s. XX.		
DEFINICIÖ :	Nivell de sorres			
DESCRIPCIÖ :	Nivell format per sauló amb una potència de 0'58 a 0'60 m. Cota superior: 7'83 p.n. Cota inferior: 7'23 p.n.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

9. ANNEX FOTOGRÀFIC.

Vista general del carrer.

Tram parcial de la rasa.

Tram parcial de la rasa.

Tram parcial de la rasa.

